

## СУБЛІМОВАНА СЕМАНТИКА ЛЮБОВНОЇ ЛІРИКИ В. СИМОНЕНКА

*У статті висвітлені платонічні характеристики любовної лірики В. Симоненка.*

**Ключові слова:** любовна лірика, ліричний герой, платонічні переживання, сублімація, лібідо.

*В статье освещены платонические характеристики любовной лирики В. Симоненко.*

**Ключевые слова:** любовная лирика, лирический герой, платонические переживания, сублимация, либидо.

*The article highlights the characteristics of platonic love lyrics of V. Symonenko.*

**Key words:** love lyrics, the lyrical hero, platonic feelings, sublimation, libido.

Будучи моральним максималістом, В. Симоненко тлумачив любов як найвищу цінність людського буття, тому ставив перед собою та своїм ліричним героєм високі вимоги, іноді сформульовані як оксиморон. Поет постійно сумнівався, чи відповідають критеріям істинного почуття властивості його характеру, чи зможе не пошкодити світле почуття:

Не вір мені, бо я брехать не вмю,  
Не жди мене, бо я і так прийду.  
Я принесу тобі свою надію,  
А подарую смуток і біду» («Не вір мені»).

Константною візитівкою його петраркізму можна вважати вірш «Я тобі галантно не вклонюся...», в якому ліричний герой репрезентує майже молитовне споглядання коханої («Тільки в очі ніжні задивлюся — / В них свою тривогу утоплю»). Від неї він дистанціюється, боячись своїм наближенням порушити жіночу красу, що набуває ефемерних ознак («І стоїш ти, крихітна і мила, / І прозора, мов ранкова тінь»). Вона так і лишається нереалізованою жінкою, має лиш «Губи неціловані і грішні, / Очі божевільно голубі». Іконна домінанта сягає межової сакралізації, внаслідок чого жінка стає недоторканою, перетворюється на безтілесний об'єкт поклоніння та абстрактного кохання:

Я і в думці обняти тебе не посмію,  
А не те, щоб рукою торкнутися смів.  
Я люблю тебе просто — отак, без надії,  
Без тузливих зітхань і без клятвених слів [1, 183].

Ліричний герой прагнув бачити її тільки усміхненою, навіть не припускав, що вона може бути сумною («Чому смуток з тобою поруч?»). У платонічних переживаннях були свої приваби, тому автор і його персонаж виявляли здатність милуватися іншими, щасливими людьми. Закохана з однойменного вірша, йдучи «в сонячнім ореолі», стала подією всесвітнього значення, недарма веселка їй «під ноги / Опустилась, чудна, без сил». Іноді захоплення могло межувати з бажанням «бути байдужим» при спогляданні, як «співали / закохано ноги» втікачки від ліричного героя («Ти спіщила од мене...»), або й зовсім байдужим («Одурена»).

Та, очевидно, надсублімована одержимість не завжди задовольняла ліричного героя, який пробачав коханій «всі «образи» й «кривди» до одної», сподіваючись від неї «ласки хоч малої, / Як земля у спеку жде дощу». Лібідозні пристрасті, скільки б вони не витискалися у підсвідоме, все-таки беруть гору:

О жорстока! Щастя хоч краплину  
В душу мою змучену згуби —  
Полюби і зрадь через хвилину.  
Та хоч на хвилину полюби!

Кохана постає вже не тільки ангелоподібним створінням, а й має риси з негативним значенням. Її присутність в любовному сюжеті наділена амбівалентними властивостями відданості і зради, миттєвого прозріння. Попри те, любов і надалі лишалася платонічною, набувала в уявленні поета природного багатозначного сенсу («Є в коханні будні, і свята...»), окреслювалася під різними кутами зору, як у вірші «Я йшов один. Алеї гомінливі...», написаному терцинами. Разом з тим вона ставала особистим досвідом його сердечних переживань та реальних історій, коли йому щастило «Твої нечутні кроки впізнавати / В морозній монотонній тишині. / І цілуватися в провулку до безтями...», коли кохання заповонило його душу: «Щоб від кохання я дурів...».

Аналогічне саморозкриття душевного піднесення спостерігається у вірші «Малюсі», як звав В. Симоненко Людмилу Півторадні, невдовзі його дружину. Можливо, порівнювати її з Лаурою Ф. Петрарки було б некоректно, так само як й уподібнювати до Марії В. Сосюри, але вона конкретизувала жіночий образ Симоненківської любовної лірики, надала стильовій домінанті петраркізму реальних рис. Між цим образом і прототипом, як свідчать листи поета, помітна певна розбіжність. В. Симоненко ставився до Людмили Півторадні, яку він любив «дико», жартома прозивав «вредною дівчиною», з добродушною іронією [1, 553–554, 584], а в поетичних текстах змальовував не її, а ідеалізовану героїню. Поет запропонував свій варіант петраркізму, трактуючи джерела під тогочасним ідеологічним впливом, що позначився на його світобаченні, тому відділяв Мадонну, «створену митцями», від «суто релігійної» Матері Божої [1, 543].

Поступово В. Симоненко почав цінувати не вигадану, а реальну любов, хоча вона і в пластичних формах лишалася платонічною, іноді урізноманітненою полемічним запалом закоханих як альянсу на відому на межі 50–60-х років суперечку фізиків і ліриків. За основу відмінностей бралися професійні уподобання молодих людей, схильність до раціонального й емоційного мислення, яке втілювали «пряма, як лінійка» математичка й імпульсивний поет. Інтрига ліричного сюжету полягає в помилці героя, який глянув на «чорняву математичку» іншими очима, від чого «спалахнула душа моя синім вогнем». Виповнений метонімічною семантикою вірш «Між думками зчинилися галас і бійка...» заграє несподіваними для переважно автологічного віршування В. Симоненка образними формами, які трансформували наукові поняття. Інтелектуалізація художнього мислення надала нових відтінків любовній ліриці, де статеві стосунки закоханих осучаснилися. Варіант такого ліричного сюжету спостерігається й у вірші «Ікс плюс ігрек», назва-формула якого закодувала «вічний секрет краси», уособлений в чорнявій математичці, якій присвячено цей твір.

Мимоволі в ліричного героя прокидається ловецька натура, характерна для чоловіка з патріархального світу, зацікавленого

неприборканим об'єктом лібідозного шалу: «Дівчино кохана, кароока, / Поки непокірна — ти моя!» («Дівчино!»). Він стає наполегливішим у своїх сердечних домаганнях, якщо вони на-штовхувалися на перепони, навіть коли «розіб'ється човен об скелі, / Об гранітну байдужість твою» («Пригадаю усе до слова...»). Відтепер ліричний герой любить її не з мрії, а «живою», різногранною у своїй вдачі і єдиною для нього: «Ненаглядна, злюща, чудова, / Я без тебе не можу жить!» («Є в коханні будні і свята...»). Дедалі і в нього увиразнюється характер, здатність відстояти своє почуття у змаганні з жінкою за право на любов, навіть коли вона не відповідає на взаємність:

Ображайся на мене, як хочеш,  
Зневажай, ненавидь мене —  
Все одно я люблю твої очі  
І волосся твоє сумне [1, 189].

В. Симоненка постійно тривожило питання екзистенційного вибору, коли двом людям, чоловікові й жінці, єдиний раз на цілу вічність дано шанс порозумітися, відчути одне одного, жити одне одним, але через об'єктивні, часто і суб'єктивні обставини вони не здатні скористатися такою можливістю: «Для кохання в нас часу мало, / Для мовчання у нас віки. / Все од-дав би, що жить осталося / За гарячий дотик руки». Часто пере-шкодою на їхньому шляху стає гонор: «Палку любов зустріли у маю / І через гордість та уперті вдачі / Згубили щастя й мо-лодість свою» («Моя вина»). Попри те, ліричний герой і далі милується своєю коханою, знаючи, що вона належить іншому («Ніби краплі жовті, в темну воду...»), здатний чекати її «кожної години / В далекому чи близькому краю» («Я не помру від роз-пачу і муки...»).

Дедалі частіше в любовній ліриці В. Симоненка з'являється мотив фатального розходження з коханою, в якій він просить пробачення («І чудно і дивно яюсь...»), безповоротної її втрати («Все було. Дорога закричала...», «Ти не можеш мене покарати...», «Пішла»). Драма роз'єднаних доль лишає сліди у спога-дах, що набувають делікатного образного унаочнення, коли «в суєті поїздів і авто / Спалахне твоє біле волосся, / Сірі очі і каре пальто».

Першорядне значення у любовній ліриці В. Симоненка відведено досконалому єднанню душ, повному взаєморозумінню між ними та їх взаємозбагаченню. При порушенні такої гармонії життя втрачає сенс. Свої міркування про колізії любові, її драматичну, іноді трагічну розбіжність, власні сумніви, перестороги, що спостерігаються у багатьох поезіях, автор спробував сконцентрувати у філософічному вірші «Ну, скажи, — хіба не фантастично...». Особливого увиразнення набула ідея людського буття та життєвого вибору на прикладі духовного єднання закоханих, трактованого як конкретна неповторна подія, яка набуває глибокого узагальнення, реалізується через змістовну, духовно збагачену мить, вагому тільки для двох, хоча здавна історія любові повторювалася в багатьох варіантах. Така можливість надана їм один раз у безмежному всесвітньому часопросторі, тому споріднені серця мусять володіти неабиякою інтуїцією, щоб упізнати одне одного, бо іншого шансу ніколи вже не буде:

Ну скажи — хіба це фантастично,  
Що у цьому хаосі доріг  
Під суворим небом,  
Небом вічним,  
Я тебе зустрів і не зберіг? [1, 248].

Ліричний герой усвідомлює, «Доки мерехтять світи, / Будуть Я приходити до Тебе, / І до інших йтимуть горді Ти», погоджується з простою істиною — «Скільки раз це бачила Земля!», однак відкидає зовнішню типологію, адже те, що відбувається в його житті та в житті його коханої має значення тільки для них, а не для когось. Тому він наголошує: «Ми не вічні, / Ми з тобою просто — ти і я». У цьому здавна і довіку повторюваному сюжеті завжди розігруватиметься трагедія, якщо його силові поля не перетнуть конкретної миті конкретні людські долі.

Поет ніби здивований іронією втрачених можливостей, відкрито протестує проти такої несправедливості. Він, обстоюючи думку неповторності кожного людського життя, якому відведено мить для самоздійснення зі спорідненим життям, не мириться з фатальною «помилкою» непорозуміння, наголошуючи в катартичному пуанті медитативного вірша: «І тому для

мене так трагічно / Те, що ти чиясь, а не моя». Любов завжди виникає перед закоханими як їхня особиста проблема.

Межова напруга сердечної драми зумовила відповідну форму вірша, написаного «драбинкою». Імпульсивні фрази, що передають хвилювання закоханого, «розламують» строфу, бо головне для автора — не катрен з відповідним п'ятистопним хореєм, а схоплення стихії внутрішніх переживань. Вона не завжди встигає оформитись у виважені синтаксичні і метричні форми, заповнені неповними реченнями, вигуками, риторичними питаннями. Сила поезії в такому разі полягає в тому, що читач сприймає висловлену у ній думку як власну.

Любов потребує винятково уважного, шляхетного ставлення до себе, водночас вимагає боротьби за екзистенційний вибір, особливої напруги духовних сил, випробувань на міцність, тому перед закоханими ставиться вимога:

Ми ще йдемо. Ти щось мені говориш.  
Твоя краса цвіте в моїх очах.  
Але скажи: чи ти зі мною поруч  
Пройдеш безтрепетно по схрещених мечях? [1, 269].

В. Симоненко, можливо, більше, ніж будь-який інший поет, виявив свої платонічні уявлення про сердечні переживання, що позначилося на його любовній ліриці. Недарма ліричний герой недалеко відійшов від свого автора, морального максималіста, здатного послідовно відстоювати духовні цінності. Подолавши етап юнацького інфантізму, він, як середньовічний трубадур, ідеалізував жінку, іноді перебував у молитовному спогляданні її внутрішньої і зовнішньої краси. Разом з тим, ішлося про подолання часової дистанції між закоханими, про потребу порозуміння між ними, що було для В. Симоненка важливим моментом у коханні.

#### *ЛІТЕРАТУРА*

1. Симоненко В. Вибрані твори / Василь Симоненко. — К.: Смолоскип, 2010. — 852 с.